

νεται σὺν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Μυσσέ. Σ' ἓνα μόνο ἀπὸ τοὺς σκηπτοῦχους τοῦ σύγχρονου γαλλικοῦ τραγουδιοῦ ὁ Ψυχάρης φαίνεται πῶς φέρνει εὐλαβητικὸ προσκύνημα: εἶναι ἡ μεγαλόστομη ψάλτρα τῶν «Eblouissements».

Mais vous surtout, grande Noailles
— Que de trop loin je suis hélas ! —
Vous avez gagné vos batailles
Avec le souffle ardent d' Hellas.

Μὰ τί μοῦ χρειάζεται ὁ Γωτιέ, ὁ Μυσσέ καὶ ἡ Noailles ! Στὸ βᾶθος τῆς σκηνῆς ἴσκιαι ἀστραποντυμένοι, τριχυμισμένα σύγνεφα πλατιά, μοῦ παρυσιάζονται, ἀργοπερνᾶν, καὶ μοῦ γνεύουνε νὰ σωπάσω. Μήπως εἶναι «Τὸνειρο τοῦ Γιαννίρη», Τὰ Δυὸ Ἀδέρφια, τὰ Τραγούδια χωρὶς στίχους;

Τὸ λιγοστὸ τοῦτο, πρόχειρα χυμένο σημείωμα, θὰ ἔπρεπε νὰ συμπληρωθῇ ἀπὸ ἓνα κεφάλαιο χωριστὸ τῆς ἀνέκδοτης μελέτης μου γιὰ τὸν Ψυχάρη, ἐπιγραφόμενο «ὁ Ψυχάρης, γάλλος λυρικός». Ἐκεῖ τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ, μάλιστα κάποιους ἄλλους, ποὺ δὲν περιέχονται στὸ βιβλίον τοῦτο, τοὺς ἐξετάζω ἀπὸ μὴν ἄλλη τους ὥψη. Μὰ δὲν ξέρω πότε, καὶ ἂν θὰ κατορθώσω τὸν πόθο μου. Γιατὶ δὲν **ἐργάζομαι πιά**. Καὶ σήμερα, ἐξαιρετικά, γιὰ χάρη τοῦ Ψυχάρη, μάλιστα σὲ τέτοια περίσταση τῆς ζωῆς του, κράτησα στὸ χέρι τὸ κοντόλι. Γιατὶ τώρα, ὅλα, καὶ τὰ γύρω μου καὶ τὰ μακριά μου, πρόσωπα καὶ πράγματα, σὰ νὰ τὰ φοῦμαι καὶ σὰ νὰ τὰ σιχαίνομαι, καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τῇ θεῖα Ποίησιν, καὶ ἔτι μᾶς τὴν ἐμπνέει. Καὶ παρκαλῶ γνωστούς μου καὶ ἀγνώστους νὰ μὴ μ' ἐνοχλήσουν τοῦ λοιποῦ ρωτώντας με ἢ ζητώντας μου.

10 τοῦ Μαγιοῦ 1913

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΟΡΝΙΘΟΣΚΑΛΙΣΜΑΤΑ

ΕΥ !....

Πολλοὶ γράφανε γιὰ τὶς κακοτυχίες τοῦ Μπαϊρόν, μὰ γὰρ μοῦ φαίνεται πῶς βοῆται τὴν πιὸ μεγάλην.

Στὴν Ἑλληνικὴ μετάφρασή του (Δὸν Ζουάν, II'. 46), ὁ μεταφραστὴς γράφει:

«**Κτύπει μὲ τὴν μάλιστα, ἀμαξεῦ !...**»

Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἡ μεγαλειότερη κακοτυχία του ;

ΤΙ ΣΟΥ ΕΙΝ' ΩΣΤΟΣΟ ΑΥΤΟΣ Ο ΝΟΥΣ !....

Ὁ μακαρίτης Αὐγουστος Μπόλτς μετάφρασε μιὰ φορὰ ἓνα διήγημα τοῦ Δροσίνη. Ἄμα τέλειωσε τὴν μετάφρασιν ἔγραψε σ' ἓνα φίλον του.

— «Τέλειωσα μὴν ὁμορφὴν ἐργασία. Σὲ ὅλο τὸ ἔργο μονάχα μιὰ λέξη μὲ δαιμόνισε, γιατί δὲν τὴ βοῆκα σὲ κανένα λεξικό, ἢ λέξη **τουζλουκι**. Ἀπ' τὸ νόημα ὁμως κατὰλαβη πῶς σημαίνει: **ἀρχιτεχνικός**.

ΓΑΥΡΟΣ ΟΡΝΙΘΗΣ

ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ (*)

ΕΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

(Un cas de conscience)

Τὰ ἰδιαίτερα, τὰ κρυφὰ τῆς ψυχῆς μας, καὶ μάλιστα ὅσο εἶναι πολὺ βαθειά, δὲν μποροῦνε νὰ ὁρμηνευτοῦν σὲ πεζὸ λόγο, γιατί αὐτὸς τὰ λέει ὅλα φανερά καὶ ξάστερα, μὲ ὅλες τους τὶς λερτομέρειες. Ἡ ψυχὴ εἶναι ντροπαλὴ, καὶ αὐτὴ ἢ ντροπαλότητά της συβιβάζεται πιὸ καλὰ μὲ τὴν ποίησιν, ποὺ τὰ λέει σκεπαστὰ καὶ ἀόριστα τὰ πράγματα. Ἡ ποίησιν βγάζει κρυφὰς ποὺ ὁ πεζὸς ὁ λόγος δὲν μπορεῖ νὰ τὶς βγάλῃ. Γι' αὐτὸ γράφτην' ἔτσι, μὲ εἰμί, αὐτὴ ἢ μικρὴ Συλλογὴ. Κι ὅμως ἐγὼ θὰ προτιμοῦσα νὰ σωπάσω ἀκόμα καὶ μὲ στίχους, ἢ τὸ ἐλάχιστον νὰ περιμένω προτοῦ νὰ βγάλω τοῦτο τὸν τόμον ποὺ εἶναι ἀπὸ σάρκα καὶ ἀπὸ αἷμα. Μὰ ὁ διάβολος τ' ὤφερε καὶ τὸ κοινὸ ἔκανε, βλέπεις, μεγάλο λόγο γιὰ τὸ ἄτομό μου. Εἰπώθηκε καὶ πῶς ἔκανα καὶ ἔγκλημα ἀκόμα. Μπορεῖ νὰ κανὲν καὶ ἔγκλημα, μὰ βέβαια ὅτι ὅπως τὸ νοιώθουνε μερικοὶ ποὺ παίρνουνε μονάχοι τους τὸ δικαίωμα νὰ καταδικάζουν ἀσυλλόγιστα. Κι ἀκόμα καὶ μὲ τὴν ἔννοια ποὺ δίνουνε σ' αὐτό, πάντα εἶν' ἔγκλημα ἐνὸς ποιητῆ, δηλαδὴ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει ἰδιαίτερα, δικὰ του ὁράματα, δικές του αἴσθησες. Κι ἄλλο ἀκόμα· ἄσκετα μὲ τὸ δικό του τὸ ἄτομό, σὲ κάθε ἱστορία ποὺ ἀναφέρονται μεγάλα, ἱστορικὰ ὀνόματα, χρέος του εἶναι νὰ βάζῃ τὰ πράγματα στὴ θέση τους, ἔστωντας καὶ μὲ τὸ νὰ πρόκειται γι' ἄλλους.

Πρέπει τὸ λοιπὸν καὶ ὁ συγγραφεὺς νὰ τῇ τὸ λόγο του. Θὰ τότε ποῦνε οἱ στίχοι του. Ὅμως οἱ στίχοι θὰ ποῦνε πρῶτα-πρῶτα τὸν πόνο, τὸν ἔρωτα, τὴν τύχη τῆς συνείδησης θὰ δηγηθοῦνε τὴν ἱστορίαν τριῶν καρδιῶν. Κι ἂν χάνουνε κρίσεις κάπου-κάπου καὶ ἂν κοροϊδέψουνε, θὰ τὸ ποῦν αὐτὸ μ' ἓνα λυγμὸ. Αὐτὲς οἱ διαφορὲς ἀλλαγὲς τῆς ἴδιας μουσικῆς, μᾶς μουσικῆς ποὺ ἔχουμε μέσα μας, προέρχονται ἀπὸ μιὰ ἔνια, μιὰ ἀμφιβολία ἠθική, ἓνα ζήτημα τῆς συνείδησής μας, δύσκολο ζήτημα, καινούργιο καὶ γι' αὐτὸ μὲ γενικὸ ἐνδιαφέρον. Γι' αὐτὸ, σὲ τοῦτο τὸν πρόλογο, σ' αὐτὲς τὶς εἰρηνικὲς καὶ ἡσυχες σελίδες ποὺ βάζω δίπλα στὴν ποιητικὴ φουρτούνα ποὺ θ' ἀκολουθήσῃ πάρα πέρα, θὰ ἀναπτύξω αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς συνείδησης μὲ τὴν πιὸ μεγάλην γενικότητα,

(*) Ὁ πρόλογος τοῦ «Le crime du Poëte» τοῦ Ψυχάρη.

δίχως κανένα προσωπικό τρόπο. Κι από τὸ φῶς αὐτὸ θὰ φωτιστῇ ὅλο τὸ βιβλίον.



Ὁ ἠθικὸς κίντυνος, ἡ κρίσις ποῦ σημειώνεται σ' αὐτὴ τὴ Συλλογὴ, καθὼς τ' ἀπὸ τοῦ πούλου ποῦ εἶναι σημειωμένο μὲ μιὰ γραμμίτσα αἷμα, ἂν καὶ τόσο εὐκόλῃς μπορεῖ νὰ εἰπωθῇ, εἶναι ὅμως πολὺ δύσκολο ἂν θέλῃς νὰ τὴν ξετάσης βαθειὰ μ' ὅλες τις λεπτομέρειες.

Ἐνας ἄντρας, παντρεμένος, κάνει ἓνα ἔγκλημα. Ἀγαπάει ἓνα κορίτσι καὶ τὸν ἀγαπάει κι αὐτὸ. Θέλω νὰ ζυγιάζω καλὰ ὅλες τις λέξεις ποὺ μεταχειρίζομαι.

Βέβαια ἔγκλημα εἶν' αὐτό, κ' ἔγκλημα ὅχι μονάχα πρὸς τὸ κορίτσι, ὅχι μονάχα πρὸς τὴ φανίλλια του, οὔτε πρὸς τὴν κοινωνία, ἀλλὰ ἔγκλημα καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἴδια. Γιατὶ εἶναι βέβαιο πὼς τὴν ἡμέρα ποὺ ἡ σαρκικὴ ὁρμὴ τοῦ ἀνδρὸς—κι αὐτὴ ἡ ὁρμὴ εἶναι ἡ βάση κάθε ἔρωτα—δὲ θὰ σεβαστῇ τὴν παρθένα, τὴν ἡμέρα κείνη δὲ θὰ ὑπάρξῃ πιά καμμιά διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ χτήνος καὶ σὲ μᾶς.

Καὶ γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ἔγκλημα τέτοιο, δὲν εἶναι καμμιά ἀνάγκη νὰ ἐκανοποιηθῇ αὐτὴ ἡ ὁρμὴ. Σημειώστε το, παρακαλῶ, αὐτὸ τὸ πολὺ σπουδαῖο πρᾶμα, καὶ μὴ λογαριάστε τί λένε οἱ σοβαροί, οἱ ποζάτοι, πὼς δηλαδὴ γιὰ νὰ μπορῇ μιὰ παρθένα νὰ βεβαιώσῃ πὼς ἔχει μερικὰ δικαιώματα σ' ἓναν ἄντρα καὶ γιὰ νὰ νοιώσῃ αὐτὸς ὁ ἄντρας πὼς ἔχει κάτι υποχρεώσεις πρὸς τὴν παρθένα, πρέπει, τὸ λιγότερο, νὰ τῆς ἔχει πάρη τὴν τιμὴ.

Ἐμένα μοῦ φαίνεται πὼς εἶν' ἀρκετὸ τὸ πὼς τῆς πῆρε τὴν καρδιά, τῆς πῆρε τὴ ζωὴ, τῆς κατὰστρεψε, μ' ἄλλους λόγους, τὸ αἰσθηματικὸ καὶ τὸ ἠθικὸ της μέλλο. Πιστεύω πὼς μιὰ ζωὴ χαμένη σάματι εἶναι κάτι τί.

Ν' ἀγαπῆς καὶ ν' ἀγαπηθῇς ἐνῶ δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα, ν' ἀγαπῆς μοναχὰ καὶ τίποτ' ἄλλο, αὐτὸ εἶναι τὸ σφάλμα, τὸ ἔγκλημα, καὶ κατὰ τὴ γνώμη μου, δὲν ἐπιδέχεται αὐτὸ τὸ πρᾶμα καμμιά ἐλαφρυντικὴ περίπτωση.

Σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔχω βέβαια γνώμη διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη ποῦχουνε καὶ τὴ λένε φανερὰ οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς συγχρόνους μας. Οἱ σύγχρονοί μας εἶναι σκληροί, κακόκαρδοι. Ξέρουν τὴ ζωὴ πέρα-πέρα, κ' εἶναι ἀδιάφοροι. Εἶναι παριζιάνοι. Δὲν μπορεῖς νὰ τοὺς γυρίσης τὸ μυαλό. Σοῦ λένε :

«Τί κάθεσαι, ἀδερφέ, καὶ μοῦ λὲς ἐσὺ γιὰ ξεπλανέματα κοριτσιῶν κι ἀηδίες; Σήμερα τὰ κορίτσια ξεπλανεύουνε τοὺς ἄντρες.

Ἡ σοῦ λένε αὐτό :

«Ἀς τὸ προσέχανε καλῆτερα τὸ κορίτσι. Κ' ἔπειτα, δὲ βαριέσαι! αὐτὸ φταίει. Τ' ἀγάπησες, σ' ἀγάπησε. Ἔνοιωθε τί ἔκανε».

Ὁ συγγραφέας ἐπιμένει νὰ λήῃ πὼς δὲν ἐνοιωθε τίποτε τὸ κορίτσι. Λέει μάλιστα πὼς ἡ γυναῖκα, καὶ μάλιστα τὸ κορίτσι, ποτὲ δὲ νοιώθει τί κάνει. Λέει πὼς κανένα σφάλμα δὲν κάνει ἡ γυναῖκα ποὺ νὰ μὴν εἶναι στὸ τέλος υπεύθυνος ὁ ἄντρας. Λέει πὼς κι ὁ καλλίτερος ἄντρας δὲν ἀξίζει ὅσο ἡ χειρότερη γυναῖκα—καὶ τὸ ἀποδείχνει μάλιστα σ' ἓνα ρομάντζο ποὺ τῷζῃσε ὁ ἴδιος.

Αὐτὸ εἶναι βέβαια μιὰ γνώμη ἀρχαρίου ποὺ δὲν ἔχει βάθος, δὲν ἔχει τσαχινιά.

Μόλα ταῦτα θ' ἀρκεστῶ σ' αὐτὴ τὴ μικρὴ παρατήρησι ποὺ θ' ἀκολουθῇ.

Τὸ νὰ τὴν κάνῃς τὴ γυναῖκα ἓνα τέρας, εἶναι πραγματικὰ πολὺ τσαχινίκο καὶ ἀποδείχνει στὸν ἄντρα βαθειὰ σκέψη. Μὰ ἴσως, ὅσο γιὰ τὴ γυναῖκα καὶ γιὰ τὴ δικαιοσύνη, θὰ εἶτανε πιὸ βαθειὰ σκέψη καὶ πιὰ μεγάλῃ τσαχινιά τὸ νὰ κάνῃς τὸν ἄντρα, τὸ ἀρσενικό, ἐκεῖνο ποὺ εἶναι, δηλαδὴ: τὸ μόνον τέρας, ὁ μόνος κακοῦργος, τὸ μόνον χτήνος.



Ἐγείνει τὸ λοιπὸν τὸ ἔγκλημα. Τώρα μὲ κάθε τρόπο πρέπει νὰ τὸ ἐπανορθώσωμε.

Εἴτ' ἔτσι, εἴτ' ἄλλιῶς, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰρθῇ μιὰ ἐπανόρθωσι. Ἀπ' τ' ἄλλο μέρος εἶναι πάλι βέβαιο πὼς, σὲ τέτοια ζητήματα, μονάχα οἱ προσωπικὲς περιπτώσεις προσδιορίζουνε τὴ στάσι καὶ υπαγορεύουνε τὴ διαγωγὴ τοῦ ἀνδρὸς.

Ἀς ὑποθέσωμε τὸ λοιπὸν πὼς πρόκειται γιὰ ἓνα κορίτσι ἀπάνου κάτω μὲ τις συνθήκες ποὺ θὰ πῶ—συνθήκες πιὸ συνειθισμένες ἀπ' ὅτι φαντάζεστε, ὅσο γιὰ τὴν πίστι καὶ γιὰ τὸ ἠθικὸ ἦθος, σὲ πολλὰ κορίτσια ὁλονῶν τῶν τάξεων. Ἐνα κορίτσι, ποὺ νάχῃ ψυχὴ σοβαρή, ἀθῶα καὶ σκεφτικὴ ψυχὴ ποὺ δὲν παραδίνεται παρὰ μονάχα μὴ φορὰ γιὰ πάντα. Ἐνα ὄριμο μυαλὸ κοριτσιοῦ, ποῦχει πιά πάρει μιὰ ἀπόφασι, ποὺ ὅλα τᾶχει πιά σκεφτεῖ, ποὺ δὲ θ' ἀπατήσῃ μιὰ ψυχὴ ἀφοσιωμένη, μ' αὐταπάρησι. Ἐνα χαριτωμένο, μὰ ἀδύνατο καὶ ντελικάτο πλάσμα, ἐν ἀγρολούλουδο, γυρμένο λιγάκι στὸ κλωνί του. Ἡ σκέψη σ' ἓνα τέτοιο κορίτσι εὐκόλῃ σκοτεινιάζει. Τοῦ ἀρέσει νὰ τρέφεται μὲ τὴ θλίψη του. Πρόωρα εὐαίσθητο, πέρασε τὰ παιδικὰ του χρόνια θλιμμένα, δύστυχα, καὶ πολλὰς φορὰς ἐπῆγε ὁ νοῦς του στὸ θάνατο. Μόλις εἶχε ξεφύγει ἀπὸ ἓναν τέτοιο πένθιμο παροξυσμό, ὅταν συναντήθηκε ἀπὸ κάποιον καὶ σώθηκε ἀπὸ τὸ θάνατο. Ἡ ἀφοσίωσί της δυνάμωσε πιὸ πολὺ ἀπ' αὐτὸ καὶ δὲν τὴν ξοδεύει στὸν

καθένα. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα μόνο ἕναν ἄντρα θ' ἀγαπήση.

Ἐδῶ θὰ γγίξω ἓνα ζήτημα πὺν πιὸ δύσκολα μπορεῖ νὰ βγῇ σὲ φῶς.

Σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῆς συνείδησης πὺν μελετιόταν σ' αὐτὲς τὶς σελίδες, μιὰ γυναῖκα μὲ δυνατὴ ψυχολογία, μιὰ μάντισσα τῆς καρδιάς, μιὰ γυναῖκα πὺν ὁ λόγος τῆς, σὲ μερικὲς στιγμὲς γεννάει σὲ κείνον πὺν τὴν ἀκούει τὴν ἀνατριχίλα πὺν προξενεῖ ἡ μεγαλοφυΐα, αὐτὴ ἡ γυναῖκα μοῦλεγε ἀπάνου κάτω αὐτά :

— «Ἄν κοποῦνε οἱ σχέσεις ἀναγκαστικά, δὲν μπορεῖ κανένας νὰ φοβηθῇ γιὰ τὴ ζωὴ ἐνὸς κοριτσιοῦ. Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ τέτοιος φόβος, πρέπει αὐτὴ πὺν ἀφίνετ' ἔρημη νὰ εἴτανε παλλακίδα αὐτουνοῦ πὺν τὴν ἄφησε. Τότε μονάχα ὑπάρχει κίντυνος».

Ἄ! ἔχω τὴν πεποίθησι, καὶ σκεδὸν καὶ τὴν ἀπόδειξι πὺς συμβαίνει τὸ ἐναντίον.

Καὶ δῶ ἀκόμα ἡ ψυχολογία μου ἀποβλέπει τὸ κορίτσι γενικά.

Δὲν ὑπάρχει ἀφιβολία πὺς, ἂν εἴταν παλλακίδα, τὰ δικαιώματα τῆς παρθένας πὺν ἔπαθε δὲν παίρνουνε συζήτησι. Ὁ φόβος πὺν γεννάει τέτοια ἐγκατάλειψη εἶναι πολλῶν εἰδῶν. Μὰ εἶναι πιὸ χειρότερο ἀκόμα ἢ δὲν εἴταν παλλακίδα.

Ἀγαπᾷς ἓνα κορίτσι καὶ αὐτὸ τὸ κορίτσι σ' ἀγαπάει. Στὸ πιὸ ἁθῶο, δίχως νὰ τὸ νοιώθῃ καὶ δίχως νὰ τὸ θέλῃ, ὁ ἔρωτας, ἂν εἶναι σωστὸς ἔρωτας, ἀνάβει τὴν ὁρμὴ, γυρεύει τὴ σάρκα, πάει στὴν πηγὴ τῆς ζωῆς. Καί, μοιραῖα, ἅμα ἡ φύσι βρεθῇ ἐμδισμένη, ἅμα δὲ βλέπει πουθενὰ δρόμο νὰ ξεσπάσῃ, τὸ κακὸ γίνεται μέσα τῆς. Μπορῶ νὰ ἀναφέρω καὶ ν' ἀναπτύξω τὸ παράδειγμα τοῦ κοριτσιοῦ, πὺν πέθανε ἐπειδὴ, ἀπὸ ἡρωϊσμό, θέλησε ν' ἀποφύγῃ τὸ μοιραῖο, τὴ σωματικὴ ἔνωση.

Καὶ γιὰ τὸ κορίτσι, μιὰ μονάχα ἔνωση ὑπάρχει: μὲ τὸν ἄντρα πὺν ἀγαπάει. Αὐτὸ μόνο γυναῖκες τὸ νοιώθουνε. Ἐνῶ στὸ δικό μας τὸ γένος, τὸ ἀντρίκι, αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ ἔρωτα δὲν ἔχει καμμιά σημασία, ἐνῶ τὴν ἔχτελοῦμε μ' ὅποια γυναῖκα καὶ ἂ βρεθῇ, στὸ ἄλλο γένος, στὸ γυναικί, τὸ πρόσωπο ἔχει τόση σημασία, ὅπου ἡ ἔνωση δίχως αὐτὸ τὸ πρόσωπο, τὸ διαλεχτό, ἢ δὲν κατιυλαβαίνεται ὁλωςδιόλου, ἢ εἶναι σιχαμερὴ καὶ γκρεμίζει τὸν ἔρωτα, ἅμα θελήσῃ κανένας νὰ τὴ νικήσῃ.

Ἡ γυναῖκα δὲν ξέρει ἀοριστίες στὸν ἔρωτα.

Κάποτε μοῦ εἶπαν γιὰ ἓνα κορίτσι, δεκάξῃ χρονῶν, παρθένον ἀπὸ κάθε φυσιολογικὴ δοκιμὴ, πὺν ἓνα βράδυ, ἐκεῖ πὺν καθότανε στὸ περιβόλι, μὲ μιὰ ἄσπρη μουσελίνα, μὲ μανίκια κοντὰ καὶ μὲ τὰ μπράτσα γυμνά, ἕνας φίλος τοῦ σπιτιοῦ, ἕνας Δὸν Ζουάν

παράκαιρος, ἀλλὰ κοτσονάτος καὶ ὁμορφος, τὴν κοίταξε μὲ κάτι ματιὰς πὺν τὴν πειράζανε. Τὸ πλησίασε καί, μ' ἀφέλεια τῆς χαίδευε τὸ γυμνὸ μπράτσο, πολλὴ ὥρα, μὲ τὸ χέρι ἀπάνου κάτω. Αὐτὸ τὸ χάδι τὸ λίγωσε τὸ κορίτσι. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ ὅλο αὐτὸ ἐννοιωθε στὸ σῶμα τῆς. Παντρεύτηκε, πῆρε ἕναν ἄντρα πὺν ἀγάπησε καὶ πὺν καὶ κείνος τὴ λάτρευε. Ἐκανε δυὸ παιδιὰ. Ἐξῆσε εὐτυχισμένη, ἔγεινε σαράντα χρονῶν καὶ ἀκόμα εἴταν ὁμορφη. Καὶ ὅμως —μοῦ τὸ εἶπε ἡ ἴδια— ποτέ, στὶς ἐρωτικὲς τῆς στιγμὲς, δὲν ξανάνοιωσε κείνη τὴν ἀνατριχίλα τοῦ ἀντρίκου χεριοῦ, στὸ περιβόλι.

Νὰ μυστήρια τῆς αἵσθησης πὺν δὲν τὰ ξέρουμε μεῖς οἱ ἄντρες. Ἡ γυναῖκα εἶν' ἓνα ὄργανο εὐαισθησίας τόσο θαυμαστὸ, ὅπου, εἴτε μ' ἔνωση σωματικὴ, εἴτε δίχως αὐτή, ὁ ἄνθρωπος ἔρωτας εἶναι πάντα ἔγκλημα γιὰ ἓνα κορίτσι πὺν ἀγαπάει.



Μ' αὐτὲς τὶς συνθήκες, τὸ ζήτημα πὺν ξετάζαμε παραπάνου βγαίνει στὸ ἀληθινὸ του φῶς.

Ὁ παντρεμένος ἄντρας πὺν ἀγαπάει ἓνα κορίτσι, καὶ ἀγαπιέται ἀπ' αὐτό, βρίσκειται μπροστὰ σ' ἓνα σκληρὸ δῖλημμα.

Ἄς δοῦμε πρῶτα τὴ μιὰ ἡψὴ αὐτοῦ τοῦ δῖλημματος.

Κόβει τὶς σχέσεις, ἀφήνει μάρμαρο τὸ κορίτσι, ἂν παραδεχτοῦμε πὺς κατώρθωσε νὰ πετίχῃ ἀπὸ τὸν ἔρωτά του αὐτὴ τὴ δύναμη. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἂς κοιτάξουμε αὐτὴ τὴν περίπτωσι ὅξω ἀπὸ κάθε ἔποψη ἐρωτικὴ. Τὸ πῆρε λοιπὸν ἀπόφασι καὶ φεύγει. Χωρίζουνε.

Ἄ γείνη αὐτό, κιντυνεύει νὰ προξενήσῃ τὸ θάνατο τοῦ κοριτσιοῦ. Μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἴσως τίποτα ἂν τὸ συγκρίνουμε μὲ ὅλα τ' ἄλλα, μὲ τοὺς ἄλλους μεγάλους κιντύνους, γιὰ τοὺς ἀνδράς ἐξαφανίζει. Ἡ ἐγκατάλειψη ὅμως τῆς δύστυχης παρθένας εἶναι ζωὴ ξεχαρβαλωμένη, ἂν ὅχι καταστραμμένη. Εἶναι σὰ νὰ λέμε, ἡ γονή, πὺν καταστρέφεται προτοῦ νὰ βγῇ τὸ πουλί· εἶναι σὰ νὰ παίρνῃς ἀπὸ τὸ αὐγὸ τὸ δικαίωμα νὰ ζήσῃ. Εἶναι ζωὴ μαραμμένη, καρδιὰ συντριμμένη. Εἶναι ἓνα ἡθικὸ φονικό, μέσα στὴν κοίνια.

Καὶ μόνο αὐτό; Οἱ κακὲς γλῶσσες βγάζουνε τὸ μυστικὸ στὰ φόρα. Ἀρχίζει ἡ γλωσσοφαγία καὶ κείνη ἡ χρυσὴ σκόνῃ πὺν ἔχει ἀπάνου ἡ φτερούγα τῆς πεταλούδας, ἡ ὑπόληψι τοῦ κοριτσιοῦ, πάει πιά! Γιὰτὶ ὅσο ὑπερβολικὰ καὶ ἂν εἶναι τὰ κακὰ τὰ λόγια, πάντα τὰ λόγια μένουνε. Δὲν μπορεῖ τὸ λοιπὸ νὰ ζήσῃ πιά στὴν κοινωνία, γίνεται ἀπόκληρη,

κι αυτό τὸ παθαίνει ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ ἀντρός.

Ἄς πάρουμε τώρα τὴν ἄλλη ὕψη: ὅσα δὲν τὴν ἐγκαταλείπει.

Παντρεμένος αὐτός, κι ὅμως δὲν τὴν παρατάει. Τότε αὐτὸ ποὺ κάνει εἶναι φριχτό. Τὰ φυσικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ πεπρωμένα κάνουν τὴ δουλειά τους. Τὸ κορίτσι καταντάει στὴν παλλακεία, στὴν ἀτίμωση.

Μιά τέτοια σκέψη δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ὑποφέρῃ ἕνας τίμιος ἄντρας.

Μπορεῖ, εἰν' ἀλήθεια, νὰ ξετάσῃ ἀπ' ὅλες τὶς ἐποψες αὐτὴ τὴν κατάστασι. Μπορεῖ νὰ βρῇ χίλιες λύσεις. Μπορεῖ νὰ καταφύγῃ σ' ὅλα τὰ σοφίσματα, νὰ τὰ σκεπάσῃ μὲ τ' ἄνθη ὀλωνῶνε τῶν ρητορικῶν καὶ μὲ τὴ λάμψη ὀλωνῶνε τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἠθικῶν. Τίποτε δὲ θὰ κάνη. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει μέσος ὅρος. Εἴτε παρατήσῃ τὸ κορίτσι εἴτε ὄχι, πάντα κάνει ἀτιμία.

Μονάχα μιὰ λύση δὲν εἶναι καθόλου ἄτιμη: Μὰ γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ γάμο, πρέπει πρῶτα νὰ περάσῃ ἀπ' τὸ διαζύγιο. Καὶ μπαίνουμ' ἔτσι στὸ βάθος τοῦ θεμάτου μας: τὸ ζήτημα τῆς συνείδησης μπορεῖ νὰ ξετρελλάνῃ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ποὺ φτάσαμε.



Οἱ μυθιστοριογράφοι τοὺς ἀρέσει νὰ μᾶς παρουσιάζουνε συνηθῶς ἀντρώγυνα ποὺ δυστυχοῦνε ἐξαιτίας τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ σύζυγους. Τὰ ξετυλίγματα τῶν ἰδεῶν τους εἶναι πολὺ εὐκόλα καὶ τὸ ρομάντζο σκαρώνεται πολὺ γρήγορα.

Θὰ εἶτανε πιὸ δύσκολο καὶ πολλὲς φορὲς πιὸ ἀληθινὸ νὰ πάρῃ κανεὶς γιὰ θέμα μελέτης ἕνα ἀντρώγυνο ποὺ γιὰ τὴ δυστυχία του νὰ μὴ φταίῃ κανένας ἀπὸ τοὺς δυὸ, γιὰ τὸ λόγο ὅτι ὁ καθένας εἶναι τέλειος στὸ εἶδος του, μὲ μόνη ὅμως — ἀλλὰ πελώρια — τὴ διαφορὰ ὅτι τὸ εἶδος τους διαφέρει. Οἱ τελειότερους δὲν κατορθώνουνε ποτὲ νὰ ἐνωθοῦν, ἐπειδὴ ἡ σύστασή τους εἶν' ἀλλοιωτική, ἐπειδὴ ἡ μυστική, ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀρχὴ τους δὲ μοιάζει ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, δὲν μπορεῖ τὸ λοιπὸ νὰ καταντήσῃ σὲ τέλεια σμίξι.

Τὸ ἴδιο καὶ στὴν περίπτωσι ποὺ εἰπώθη παραινῶν, τὸ διαζύγιο θὰ εἶναι βέβαια μιὰ διέξοδο πᾶρτολὺν εὐκόλη, παρὰπολὺ φυσικὴ καὶ σὰ νὰ ποῦμε σκεδὸ νόμιμη, ἂν ἔχουμε νὰ κάνουμε μ' ἕνα ἀντρώγυνο εἴτε ἐνωμένο ἢ ὄχι, μ' ἕνα ἀντρώγυνο ποὺ ὁ καθένας ζῇ ξεχωριστά, ποὺ δὲν ὑπάρχει καμμιὰ συνεννόησι, καμμιὰ ἁρμονία.

Δὲ συμβαίνει ὅμως αὐτὸ στὴν ἱστορία ποὺ ξετάζουμε δῶ πέρα. Τὸ ἐναντίο, πρέπει νὰ φανταστοῦμε ἕνα σύζυγο ποὺ ἀγαπᾷ τὴ γυναῖκα του.

Σ' αὐτὸ τὸ λόγο, εἶναι φανερὸ πὼς μπορεῖ κατένας νὰ μὲ σταματήσῃ καὶ νὰ μοῦ πῇ:

— Καὶ πὼς μπορεῖ, κύριε, νὰ τὴν ἀγαπᾷ τὴ γυναῖκα του ἀφοῦ ἀγαπᾷ μιὰν ἄλλη;

Σύμφωνοι.

Εἶναι βέβαιο πὼς ἕνας συγγραφέας μπορεῖ νὰ βουστάῃ μέσα στὸ κεφάλι του καὶ ν' ἀγαπᾷ μέσα στὴ καρδιά του δυὸ ἔργα μαζί, καὶ τρεῖς μάλιστα.

Εἶναι βέβαιο πὼς ἕνας φίλος μπορεῖ ν' ἀγαπᾷ πολλοὺς φίλους καὶ νὰ τοὺς ἀγαπᾷ ὅλους τὸ ἴδιο.

Εἶναι βέβαιο πὼς ἕνας πατέρας ἀγαπᾷ ὅλα τὰ παιδιὰ του.

Δὲν εἶναι ὅμως βέβαιο πὼς μιὰ ψυχὴ μπορεῖ νὰ βουστάῃ δυὸ μαζί μεγάλες ἀφοσίωσες, δυὸ μεγάλους ἔρωτες.

Κι ὅμως δὲ βρίσκονται στὸν κόσμῳ δυὸ γυναῖκες ποὺ νὰ μοιάζουμε. Δὲν πρέπει τὸ λοιπὸ ν' ἀπορῇ κανεὶς πὼς ἕνας ἄντρας μπορεῖ ν' ἀγαπᾷ δυὸ ἀφοῦ στὴν κάθε μιὰ δίνει τὸν ἔρωτα ποὺ ἀρμόζει στὸν ἀτομισμό της.

Μὰ ἄς πᾶμε παρακάτω.

Λέμε, βεβαιώνουμε πὼς αὐτὸς ὁ ἄντρας ἀγαπᾷ τὴ γυναῖκα του πὼς τὴ σέβεται καὶ πὼς — νὰ ἐννοοῦμαστε καλὰ — τὴν ἀγαπᾷ σεβόμενός την· πὼς τὴν ἐψώνει σ' ἕνα στιλοβάτη· πὼς δὲν τῆς βρῆκε ποτὲ ἕνα ψεγάδι· πὼς ἡ χάρις της, τὸ ἔφος της, τὸ θέλητρό της, ἡ ἀπλότη της τὸν κάνουν νὰ τὴ θαμάξῃ σταθερὰ καὶ τρυφερά· πὼς ξέρει τὴ λεπτότητα, τὴν τελειότητα τῆς ψυχῆς αὐτῆς καὶ τὴν ἐξύμνησε πολλὰς φορὲς, κι ἀκόμα τὴν ἐξυμνεῖ πὼς κάθεται γονατιστὸς μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ θαμιαστὸ πλάσμα. Εἶναι γέννημα θεοῦ κι ἀπὸ τὴν καλοσύνη της δὲ νοιώθει κανεὶς πὼς εἶναι τὴ αὐτὴ ἡ ἴδια Ἀθανάτη. ὦ! δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς αὐτὸ τὸ ξεχωριστὸ πλάσμα ἔχει ἀρετὲς κρυμμένες καὶ δυνατές· μιὰ τέτοια γυναῖκα βέβαια δὲ θὰ πάῃ νὰ σκοτωθῇ. Θὰ ζήσῃ, γιατί πρέπει νὰ ζήσῃ. Μὰ ἀκόμα κ' ἡ ἰδέα τῆς στενοχωρίας της, κι ὁ φόβος νὰ μὴν ἀρρωστήσῃ, ξετρελλαίνουνε τὸ σύζυγο. Εἶναι τὸ μόνο πλάσμα ποὺ γι' αὐτὸ θὰ δεχότανε μ' εὐχαρίστησι νὰ βιάσῃ τὴ συνείδησή του, γιὰ νὰ διώξῃ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνυπόφορη ἔνια ποὺ μπορεῖ νὰ κολλήσῃ σ' αὐτὸ τὸν Ἀγγελο.

Ὅπως βλέπετε, ἡ ἠθικὴ κρίσις, μ' αὐτὰ τὰ περιστατικὰ ποὺ προσδιορίζω, παίρνει δρόμο μεγάλο, γίνεται φριχτή.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. Π. ΤΑΪΚΟΙΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, αρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη δρ. 10. Για το εξωτερικό φρ. χρ. 12,50.—Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες συντρομές (3 δρ την τριμηνία).—Κανένας δε γράφεται συντρομητής ἂν δεν προπληρώσει την συντρομή του.



20 λεπτά το φύλλο.—Τὰ περασμένα φύλλα που λioύνται στο γραφείο μας διπλή τιμή.



Βρίσκεται στην Αθήνα σ' όλα τα κιάσκια, και στις επαρχίες σ' όλα τα πρακτορεία τῶν Ἐφημερίδων.



Νὰ παραιτήσης μιὰ τέτοια γυναίκα, εἶναι πολὺ σκληρό. Σφίγγει πολὺ δυνατὰ τὴν καρδιά.

Κ' εἵπαι δὲν εἶναι καὶ σιχαμερὸ πράμα; Δὲν εἶναι τερατένιο; Αὐτὸ λοιπὸ θὰ εἶναι τὸ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἀγάπῃ της καὶ τὴν ἀφοσίωσιν; Γιὰ ἕναν ἔρωτα τόσῳ χρόνῳ;

Καὶ ἔτσι οἱ ἔνιες, οἱ τίηρες, ὅλα τὰ τρομερὰ ζητήματα τῆς ἡθικῆς καὶ τοῦ αἰσθήματος ξεσηκώνουνται ἄγρια καὶ χυμοῦν ὅλα μαζὴ μπροστὰ μας, σὰν κατὰ ἐρωτηματικὰ πελώρια, κατὰμυρα.

Μὲ ποῖο δικαίωμα μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστῇ καὶ νὰ παραδεχτῇ αὐτὴ τὴν ἐγκατάλειψιν; Ἐγκατάλειψιν, ὅστερ' ἀπὸ μιὰ ζωὴ γαλήνια, ἡμερὴ καὶ ξάστερη ζωὴ ποὺ οὔτε ἀχνάρι ψεγαδιοῦ δὲν μπόρεσε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ σιζύγου; Ποῦ εἶναι τότε ἡ δικαιοσύνη; Κι ἀφοῦ γίνεται λόγος γιὰ ἐπανόρθωσιν, πῶς καὶ μὲ ποιά μοῦτρα νὰ ἐπανορθώσῃς τίποτα σὲ ἄνθρωπο ποὺ τίποτα δὲν ἔκανε, σ' ἄνθρωπο ποὺ πρέπει νὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν γιὰ ζημία ποὺ δὲν ἔκανε;

Ἢ σκέψῃ, ἀπὸ τρομάρα σὲ τρομάρα, σκοτεινιάζει, χαντακώνεται καὶ χάνεται μέσα σ' ἕνα λαβύρινθο ἀγωνίας.

Κακόμοιροι ἐμεῖς! Ἔτσι εἶναι ἡ ζωὴ μας. Ἀγαπᾶμε μιὰ μέρα, ἔτσι, ἀθῶα, ἀγαπᾶμε ἀπὸ τὴν

ἀνάγκη ν' ἀγαπήσουμε, κι αὐτὸ μᾶς βγαίνει σὲ συφορά.

Νὰ εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια πῶς δυὸ πλάσματα δὲν μποροῦν ποτὲ ν' ἀγαπηθοῦνε δίχως τιμωρία; Κάπου θὰ τοῖς στριμώξῃ τὸ θηρίο.

Τὸ μαρτύριον ἐδῶ προσδιορίζεται: Ἄς τὸ ἐπαναλάβω: πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπανορθώσῃ ἕνα κακὸ ποὺ ἔκανε σ' ἕναν ἄθῳ;

(Στὸ ἄλλο φύλλο τελώνει)

Μετάφρ. Ε. Ε.



ΤΟ ΚΡΙΜΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

(Δίγα τραγούδια μεταφρασμένα ἀπὸ τὸ νέο γαλλικὸ ποιητικὸ βιβλίον τοῦ ΨΥΧΑΡΗ)

ΙΕΡΗ ΜΟΥ ΑΓΑΠΗ

Στὸ τελευταῖο μου χαῖρε, τὰ χέρια σοῦ κρατοῦσα
"ὦ! θύμηση ποὺ ἀνάβεις τὸν πόνο καὶ τὴ θλίψη..
"Ἄν εἴμουν ἄλλος, πόσο βαθιά θὰ ἐπιθυμοῦσα
κάθε γιὰ σὲ καημός μου, νὰ σβύσῃ ἀργά, νὰ λείψῃ.

Πλάσμα ἀγαθὸ, μεγάλη ψυχὴ γιομάτῃ γλύκα,
γιὰ μένα παραιτοῦσες παλιὰς ζωῆς γαλήνη.
"Ἀγγελε ὦραϊε, ποὺ μέσα στὸ φέρεσίμῳ σου βοήθα
τὸ χέρι ποὺ δὲ γγίζει, μὰ τὸ συμπάθειο δίνει.

Τὴν ὥρα τῆς θυσίας λυπόσουνα γιὰ μένα,
μὰ θέρμῃ καλοσύνης μοῦ χάριζες βαθιά μου,
κι ἂν σπάζανε οἱ καρδιές μας—πικρὲς στιγμὲς αἰμένα!
μ' ἕνα χαμόγελό σου τραβήχτηκες μακριὰ μου.

"ὦ! ἐντός μου εἶν' ἀπὸ τότε τὸ σταύρωμα κι ὁ χάρος.
Θὰ μ' ἀγγίξῃ πιὸ λίγο τὸ δάκρυ τὸ πικρὸ σου.
"Ἀχ! μοῦ ἔκοψες γιὰ πάντα τῆς ζήσης μου τὸ θάρρος
μὲ κείνο σου τὸ γέλιο, τὸ ἀπλὸ χαμόγελό σου.



Τ' ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ

Στὰ γερατειά μου τ' ἀνθισμένα, τὰ ἡμερα,
στὴ γλύκα τοῦ ἡλιοφώτιστου χειμῶνα,
τὰ νιάτα τριεξαχροῦμένα συνταίριασα
στοῦ Λογικοῦ τῇ γαλήνῃ κορῶνα.

Μὲς στῆς κερᾶς μου τὸ πανάγαθο ὄνομα
καὶ σ' ὧν ματιῶν τῇ φλόγα ποὺ θερμαίνει,
γαλήνια ἡ ἀρεὴ τοῦ τέτοιου Ὑμέναιου
στεριώνεται, ἀνυψώνεται καὶ μένει.

Εἰρήνῃ τὸνομά της. Μὲς στὸ βλέμα της
μιὰ δλόχαρη ἄνοιξη μπορεῖς καὶ κλείνεις
Ταιριάζει ὁ Λογισμὸς μὲ τὸ χαμόγελο
μιάς εἰκοσάχρονης μεστῆς εἰρήνης.